

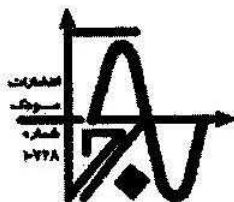
جمعیت در منابع اسلامی

(جهت تدوین سیاست‌های کلی)

تالیف :

دکتر محمد حسین پوریانی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق

انتشارات موجک

سرشناسه	: پوریانی، محمد حسین، ۱۳۴۴.
عنوان و نام پدیدآور	: جمعیت در منابع اسلامی (جهت تدوین سیاست‌های کلی) / تالیف دکتر محمد حسین پوریانی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات موجک، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۷ ص؛ وزیری.
شابک	: ۳-۸۵-۸۳۰۷-۶۰۰-۹۷۸-۲۰۰۰۰۰ ریال.
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
رצוע	: جمعیت - ازدیاد - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع	: Overpopulation - Religious aspects - Islam
موضوع	: تنظیم خانواده - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع	: Birth control - Religious aspects - Islam
موضوع	: سیاست جمعیت
موضوع	: Population poli...
موضوع	: تنظیم خانواده - ایران
موضوع	: Birth contro... Iran
موضوع	: ایران - سیاست جمعیت
موضوع	: Iran - Population policy
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ج ۸ ب ۹ / ۱۷ / ۲۲ BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۸۳۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۳۷۹۰۵۵

انتشارات موجک

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۷۶۷۲۵۰۲ / ۰۲۱۶۶۱۲۷۵۰۲
تلگرام: ۰۹۱۷۶۷۲۵۰۲ کانال: telegram.me/mojak1
Email: mojakpublication@yahoo.com
Web: www.mojak.ir

عنوان: جمعیت در منابع اسلامی (جهت تدوین سیاست‌های کلی)

تالیف: دکتر محمد حسین پوریانی

طراح جلد: سیده زهرا روشنایی

مشخصات ظاهری: ۲۲۷ صفحه، قطع وزیری

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۵

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد - قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۳-۸۵-۸۳۰۷-۶۰۰-۹۷۸

حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: کلیات بحث (مفروضات و پیشینه‌ی بحث)	۳
۱-۱ پیش‌فرض‌ها	۴
۲-۱ طرح مسأله	۴
۳-۱ اهداف	۶
۴-۱ سؤال‌های تحقیق	۶
۵-۱ ساختار تحقیق	۷
فصل دوم: چارچوب نظری (مدل‌ها و دیدگاه‌ها)	۹
۱-۲ رشد جمعیت	۹
۲-۲ مولود یا زاد و ولد	۱۳
۳-۲ باروری کل	۱۵
۴-۲ سن متوسط در اولین ازدواج	۱۷
۵-۲ مرگ و میر	۱۹
۶-۲ جمعیت شهری و روستایی	۲۰
۷-۲ گذار یا انتقال جمعیتی	۲۲
۸-۲ نظریه‌های جمعیتی	۲۴
۱-۸-۲ طرفداران نظریه افزایش جمعیت	۲۴
۲-۸-۲ طرفداران نظریه کاهش جمعیت	۲۶
۱-۲-۸-۲ اهداف مستقیم بهداشت خانواده	۲۹

- ۲۹..... ۲-۲-۸-۲ اهداف غیر مستقیم بهداشت خانواده
- ۳۱..... ۳-۸-۲ طرفداران نظریه حد متناسب جمعیت
- ۳۲..... ۴-۸-۲ طرفداران جمعیت ثابت
- ۳۲..... ۹-۲ تنظیم خانواده و کنترل جمعیت
- ۳۴..... ۱۰-۲ سیاستهای جمعیتی
- ۳۵..... ۱۱-۲ جهت حفظ تعادل پویای جمعیتی
- ۳۵..... ۱۲-۲ انواع سیاستهای جمعیتی
- ۳۷..... فصل سوم: اسناد جمهوری اسلامی در باب جمعیت
- ۳۷..... ۱-۳ سیاست کنترل جمعیت در ایران
- ۳۷..... ۱-۱-۳ مرحله اول: تولید موالید و کاهش رشد جمعیت
- ۳۸..... ۲-۱-۳ توقف سیاست تولید (دوران غفلت)
- ۴۰..... ۳-۱-۳ احیای سیاست کنترل و تولید جمعیت
- ۴۲..... ۱-۳-۱-۳ خدمات پیش از ازدواج
- ۴۲..... ۲-۳-۱-۳ خدمات حین ازدواج
- ۴۲..... ۳-۳-۱-۳ خدمات پس از ازدواج
- ۴۲..... ۴-۱-۳ سیاست افزایش جمعیت
- ۴۴..... ۲-۳ کاهش میزان باروری
- ۴۴..... ۳-۳ کاهش باروری کل
- ۴۴..... ۴-۳ رشد منفی جمعیت در آینده نزدیک
- ۴۶..... ۵-۳ سالخوردگی جمعیت
- ۵۱..... فصل چهارم: آموزه‌های دینی در باب جمعیت (کتاب و سنت)
- ۵۱..... ۱-۴ ادله و مبانی اولیه اسلام در باب جمعیت
- ۵۲..... ۲-۴ آیات و روایات دال بر مطلوبیت ازدواج و فرزندآوری

- ۳-۴ روایات دال بر مطلوبیت افزایش نسل مسلمانان (تکثیر نسل) ۵۵
- ۴-۴ محل نزاع ۵۸
- ۵-۴ فرض اول: الزام به تکثیر نسل (موافقان افزایش جمعیت) ۵۹
- ۱-۵-۴ ادله‌ی ایجابی ۶۱
- ۲-۵-۴ ادله‌ی سلبی ۶۱
- ۱-۲-۵-۴ مناقشه در جواز عزل ۶۱
- ۲-۲-۵-۴ منافات تنظیم خانواده با رزاقیت خداوند (بحث کلامی و اعتقادی) ۶۳
- ۲-۵-۴ استعاری و توطئه بودن برنامه تنظیم خانواده ۶۹
- ۲-۵-۴ مناقشه در ضرورت اجرای تنظیم خانواده ۷۳
- ۱-۴-۲-۵-۴ حاکمیت نظام سرمایه داری ۷۳
- ۲-۴-۲-۵-۴ کم کاری و معف دولتها ۷۴
- ۳-۴-۲-۵-۴ نگرانی‌ها از رشد جمعیت ۷۵
- ۶-۴ پاسخ به ادله‌های فرض اول (الزام به تکثیر نسل) ۸۰
- ۱-۶-۴ ادله ۱: نظر اسلام بر افزایش نسل مسلمانی است و این اصل مبنایی که مخالفت با آن جایز نیست. ۸۰
- ۱-۱-۶-۴ مطلوب نبودن استیلاد در صورت واقع شدن در جمعیت ۸۱
- ۲-۱-۶-۴ مطلوب نبودن تکثیر موالید در صورت بازماندن را از معنوی ۸۱
- ۳-۱-۶-۴ هدف از ازدواج صرفاً تولید نسل نیست ۸۳
- ۴-۱-۶-۴ واجب نبودن باروری و تکثیر نسل ۸۴
- ۲-۶-۴ ادله ۲: مناقشه در جواز عزل ۸۵
- ۱-۲-۶-۴ بحث عزل در پنج موقعیت متفاوت قابل بحث است ۸۵
- ۳-۶-۴ ادله ۳: منافات تنظیم خانواده با رزاقیت خداوند ۸۸
- ۴-۶-۴ ادله ۴: استعماری بودن برنامه تنظیم خانواده یا تحدید موالید ۹۳
- ۵-۶-۴ ادله ۵: مناقشه در ضرورت اجرای تنظیم خانواده ۹۵
- ۶-۶-۴ ادله ۶: نگرانی از رشد جمعیت غیر شیعی ۹۶

- ۷-۴ فرض دوم: الزام به کاهش جمعیت (موافق برنامه‌های کنترل جمعیت و تنظیم خانواده).... ۹۶
- ۸-۴ فرض سوم: بلا شرط (اسلام نه نظری در بارهی کاهش جمعیت دارد و نه نظری دربارهی افزایش آن) ۹۷
- ۹-۴ فرض چهارم: تکثیر نسل به شرط مقتضی (افزایش جمعیت به اقتضای شرایط) ۹۷
- ۱-۹-۴ مدح فرزند کم ۹۸
- ۲-۹-۴ اصل تربیت معنوی و جسمی ۱۰۰
- ۳-۹-۴ اصل جامعه سالم و صالح ۱۰۳
- ۴-۹-۴ اصل دوراندیشی و آینده‌نگری ۱۰۵
- ۵-۹-۴ اصل عدم عسر و حرج ۱۰۶
- ۶-۹-۴ اصل لا سر و لا ضرار ۱۰۷
- ۱۰-۴ جمع بندی ۱۰۸
- ۱۱-۴ راههای تنظیم خانواده ۱۰۹
- ۱-۱۱-۴ روش‌های پیشگیری از بارداری ۱۰۹
- ۲-۱۱-۴ آرای فقهی در پیشگیری از بارداری ۱۰۹
- ۳-۱۱-۴ عقیم‌سازی ۱۱۱
- ۱-۳-۱۱-۴ الف: حرمت عقیم‌سازی ۱۱۱
- ۲-۳-۱۱-۴ ب: جواز عقیم‌سازی ۱۱۱
- ۴-۱۱-۴ سقط جنین ۱۱۲
- ۱۲-۴ سقط جنین در فقه اسلامی ۱۱۷
- ۱-۱۲-۴ الف: سقط جنین در فقه اهل سنت ۱۱۷
- ۱-۱-۱۲-۴ مذهب شافعی ۱۱۷
- ۲-۱-۱۲-۴ مذهب حنفی ۱۱۷
- ۳-۱-۱۲-۴ مذهب حنبلی ۱۱۸
- ۴-۱-۱۲-۴ مذهب مالکی ۱۱۸
- ۵-۱-۱۲-۴ اجماع فقیهان اهل سنت ۱۱۸

- ۱۱۹ ۲-۱۲-۴ ب: سقط جنین در فقه شیعه
- ۱۲۲ ۱-۲-۱۲-۴ نظر امام خمینی (ره)
- ۱۲۲ ۲-۲-۱۲-۴ آیت الله سید محمدرضا گلپایگانی
- ۱۲۳ ۳-۲-۱۲-۴ آیت الله محمد فاضل لنکرانی
- ۱۲۳ ۴-۲-۱۲-۴ مقام معظم رهبری
- ۱۲۳ ۱۳-۴ دیدگاه مخالف با سقط جنین
- ۱۲۵ ۱-۱۳-۴ پاسخ شهید بهشتی
- ۱۲۶ ۱۴-۴ جمع بندی بحث سقط جنین
- ۱۲۹ فصل پنجم: تحلیل اجتهادی مسأله جمعیت
- ۱۲۹ ۱-۵ جایگاه جمعیت در مومن و غیر مومن
- ۱۲۹ ۱-۱-۵ اصل عزل
- ۱۳۱ ۲-۱-۵ اصل اباحه
- ۱۳۱ ۳-۱-۵ حق حکومت اسلامی
- ۱۳۴ ۴-۱-۵ مستحذنه بودن مسأله جمعیت
- ۱۳۸ ۲-۵ اهداف و جهت گیری های ناظر بر جمعیت براساس ارزش های دینی
- ۱۳۸ ۱-۲-۵ تشویق و ترغیب جوانان به امر ازدواج
- ۱۳۸ ۲-۲-۵ تشویق زوجین به فرزندآوری
- ۱۳۹ ۳-۲-۵ افزایش جمعیت صالح و با ایمان
- ۱۳۹ ۴-۲-۵ کیفیت جمعیت مهمتر از کمیت آن
- ۱۴۰ ۵-۲-۵ حفظ شوکت و عظمت مسلمانان
- ۱۴۰ ۶-۲-۵ تنظیم خانواده، حقّی دائمی
- ۱۴۰ ۳-۵ خطوط قرمز
- ۱۴۰ ۱-۳-۵ تنظیم خانواده مستلزم فعل حرام نباشد
- ۱۴۰ ۲-۳-۵ سقط جنین

۳-۳-۵ تغییر یافت جمعیتی به زیان مسلمین یا پیروان مکتب اهل البیت (ع) ۱۴۱

۴-۳-۵ آزادی و اختیار افراد ۱۴۱

فصل ششم: تدوین و استخراج سیاست ۱۴۳

۱-۶ سیاست کلی ۱۴۳

۱-۱-۶ احیای الگوی خانواده اصیل اسلامی ۱۴۴

۲-۱-۶ صیانت از نهاد خانواده ۱۴۴

۳-۶ جامعیت و فراگیری سیاست‌ها ۱۴۵

۴-۶ ترغیب جوانان به ازدواج و فراهم ساختن مقدمات آن ۱۴۵

۵-۱-۶ سرور: تشکیل شورایی از کارشناسان جمعیتی مورد وثوق ۱۴۶

۶-۱-۶ تحقیق، پژوهش ۱۴۶

۷-۱-۶ برنامه‌ریزی و آینده‌نگری در افزایش رشد جمعیت ۱۴۶

فصل هفتم: پیوست‌ها ۱۴۹

۱-۷ پیوست (ش ۱): اصل چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۴۹

۲-۷ پیوست (ش ۲): میزان باروری کل در کشور و مسلمانان ۱۴۹

۳-۷ پیوست (ش ۳): بحران جمعیت ۱۵۰

۴-۷ پیوست (ش ۴): سایت پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی - ۲۰ تیر ۱۳۹۱ ۱۵۳

۱-۴-۷ جمعیت ۱۵۳

۱-۱-۴-۷ خطوط کلی سیاست تحدید موالید کشور ۱۵۳

۲-۱-۴-۷ آینده‌نگری جمعیت ۱۵۴

۵-۷ پیوست (ش ۵): قانون تنظیم خانواده و جمعیت (مصوب ۱۳۷۲/۲/۲۶) ۱۵۴

۶-۷ پیوست (ش ۶): متن کامل لایحه اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده (مصوبه ۱۳۹۰/۷/۱۷) ۱۵۶

هیئت وزیران ۱۵۶

۱-۶-۷ مقدمه توجیهی ۱۵۶

۱۵۷	۲-۶-۷ لایحه اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده
۷-۷	پیوست (ش ۷): راهبردها و اقدامات پیشنهادی شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۱) جهت
۱۵۷	افزایش جمعیت
۱۵۷	۱-۷-۷ راهبرد ملی
۱۵۸	۲-۷-۷ اقدامات ملی
۱۵۹	۳-۷-۷ قوانین پیشنهادی
۱۶۰	۸-۷ پیوست (ش ۸): بررسی «افزایش جمعیت کشور» در مجلس
۱۶۱	۹-۷ پیوست (ش ۹): حذف اعتبار مربوط به کنترل جمعیت
۱۶۲	۱۰-۷ پیوست (ش ۱۰): سخنی در تنظیم خانواده- قسمت دوم
۱۶۲	۱-۱۰-۷ پیشگفتار
۱۶۴	۲-۱۰-۷ حکم باروری
۱۶۶	۳-۱۰-۷ تنظیم خانواده و روس آ
۱۶۶	۴-۱۰-۷ جلوگیری از تشکیل نطفه
۱۶۷	۵-۱۰-۷ عقیم سازی زن و یا مرد
۱۶۸	۱-۵-۱۰-۷ دلیل اول
۱۶۸	۲-۵-۱۰-۷ چگونگی استدلال
۱۶۸	۳-۵-۱۰-۷ نقد
۱۶۹	۴-۵-۱۰-۷ دلیل دوم
۱۶۹	۵-۵-۱۰-۷ بیان استدلال
۱۷۰	۶-۵-۱۰-۷ خلاصه
۱۷۱	۷-۵-۱۰-۷ دلیل سوم
۱۷۲	۸-۵-۱۰-۷ دلیل چهارم
۱۷۲	۹-۵-۱۰-۷ بیان استدلال
۱۷۳	۱۰-۵-۱۰-۷ دلیل پنجم
۱۷۳	۱۱-۵-۱۰-۷ چگونگی استدلال

۱۷۳	 دیدگاه ۱۰-۵-۱۲
۱۷۴	 نتیجه ۱۳-۵-۱۰
۱۷۵	 دلیل ششم ۱۴-۵-۱۰
۱۷۵	 بیان استدلال ۱۵-۵-۱۰
۱۷۶	 نتیجه ۱۶-۵-۱۰
۱۷۶	 دلیل هفتم ۱۷-۵-۱۰
۱۷۷	 دلیل هشتم ۱۸-۵-۱۰
۱۷۷	 دلیل نهم ۱۹-۵-۱۰
۱۷۸	 ۶-۱۰-۱ سنخ‌ان فقها درباره ضرر زدن به نفس
۱۸۰	 خلاصه ۷-۱۰-۱
۱۸۱	 نتیجه ۸-۱۰-۱
۱۸۲	 ۱۱-۷ پیوست (ش ۱۱): فتاوی مراجع عظام
۱۸۲	 ۱-۱۱-۷ فتاوی مراجع اعلام در باب جمعیت
۱۸۵	 ۲-۱۱-۷ فتاوی مراجع عظام در باب کنترل جمعیت
۱۸۶	 ۳-۱۱-۷ فتاوی مراجع عظام در باب قطع سبیل
۱۸۹	 ۱۲-۷ پیوست (ش ۱۲): «لایحه اصلاح قوانین تنظیم حاکمیت و خانواده»
۱۸۹	 ۱-۱۲-۷ خلاصه اجرایی
۱۹۳	 ۲-۱۲-۷ مقدمه
۱۹۳	 ۳-۱۲-۷ تحولات جمعیتی، چالشهای پیشرو و سیاستهای جمعیتی کشور
۱۹۳	 ۱-۳-۱۲-۷ مبانی نظری و تجارب موجود
۱۹۳	 ۱-۱-۳-۱۲-۷ گذار جمعیتی
۱۹۴	 ۲-۱-۳-۱۲-۷ گذار سنی جمعیت
۱۹۵	 ۳-۱-۳-۱۲-۷ پنجره جمعیتی
۱۹۵	 ۴-۱-۳-۱۲-۷ گشتاور رشد جمعیت
۱۹۷	 ۲-۳-۱۲-۷ تحولات جمعیت ایران

۱۹۸	پیش‌بینی جمعیت ایران توسط سازمان ملل
۴-۳-۱۲-۷	پیش‌بینی جمعیت ایران توسط پژوهشگران جمعیت‌شناسی داخل کشور (۷)
۲۰۰	
۲۰۱	چالش‌های اصلی پیش روی جمعیت ایران
۶-۳-۱۲-۷	عوامل مؤثر بر تعداد و ساختار جمعیت
۲۰۱	
۴-۱۲-۷	بررسی تأثیر برنامه‌های تنظیم خانواده بر جمعیت ایران
۲۰۲	
۱-۴-۱۲-۷	تحولات باروری در ایران
۲۰۲	
۱-۴-۱۲-۷	چشم‌انداز باروری در ایران
۲۰۲	
۱-۲-۱۲-۷	امکان افزایش باروری در آینده
۲۰۳	
۱-۲-۴-۱۲-۷	استمرار کاهش باروری
۲۰۴	
۵-۱۲-۷	تنظیم خانواده و سلامت
۲۰۴	
۱-۵-۱۲-۷	تعریف تنظیم خانواده
۲۰۴	
۲-۵-۱۲-۷	اهداف تنظیم خانواده
۲۰۵	
۳-۵-۱۲-۷	نقش برنامه تنظیم خانواده در جمعیت
۲۰۶	
۴-۵-۱۲-۷	اسلام و تنظیم خانواده (۱۵)
۲۰۸	
۶-۱۲-۷	ضرورت تغییر سیاست جمعیتی در ایران
۲۰۹	
۱-۶-۱۲-۷	ارزیابی لایحه
۲۱۱	
۷-۱۲-۷	جمع‌بندی و پیشنهاد
۲۱۱	
۱-۷-۱۲-۷	جمع‌بندی
۲۱۳	
۲-۷-۱۲-۷	پیشنهاد
۲۱۵	پی‌نوشت‌ها
۲۱۹	فهرست منابع و مآخذ
۲۲۳	نمایه موضوعی

www.ketab.ir

مقدمه

کنترل جمعیت و تنظیم خانواده از جمله مسائلی است که با رشد بی‌رویه جمعیت و پیامدهای منفی آن در جهان، ابتدا در غرب مطرح و سپس، از حدود ۵۵ سال پیش، در ایران و دیگر کشورهای اسلامی مورد توجه قرار گرفته است. گذشته از آن که سردمداری غرب در رواج و تبلیغ این سیاست جمعیتی - و در نتیجه، استعماری دانستن آن - و هم چنین وابسته بودن رژیم پهلوی، موجب شد این سیاست با مخالفت‌هایی روبرو شود همواره این پرسش نیز مطرح می‌گردید که آیا اصولاً تحدید موالید و تنظیم خانواده از نظر آراء و دیدگاه‌های اسلامی جایز است یا نه؟ در ابتدا، عمده‌ی علمای دین قائل به عدم جواز شده و تعداد اندکی - از جمله شهید بهشتی - قائل به جواز تنظیم و کنترل جمعیت شدند. به همین دلیل با پیروزی انقلاب اسلامی، ایران اجرای سیاست کنترل جمعیت به فراموشی سپرده شد و در نتیجه جمعیت رشد شتابانی به - دست گرفت. نتایج سرشماری جمعیت در سال ۱۳۶۵ و مطالعات بعدی، زنگ خطر را برای مسئولان کشور - به صدا در آورد: رشد جمعیت ۳/۴ درصدی، دو برابر شدن جمعیت در طی ۲۰ سال، افزایش بیکاری و مشکلات آموزشی و اجتماعی و لذا علمای دین به بازنگری در مبانی اسلامی در باب بحث جمعیت پرداخته و پرسش‌هایی مطرح شد. پرسش‌هایی از این قبیل که آیا از منظر اسلامی تکثیر نسل و افزایش جمعیت الزامی و واجب است؟ آیا اسلام در این مسأله ساکت است و نظری در باب افزایش یا کاهش جمعیت ندارد؟ آیا اسلام بطور مطلق و در همه‌ی شرایط خواهان افزایش جمعیت است یا آن را مقید به شرایط و صفات خاصی کرده است؟ آیا سیاست جمعیتی ثابت است یا طبق شرایط زمان و مکان تغییر می‌یابد؟ آیا تنظیم خانواده با همان شیوه‌هایی که در مغرب زمین رواج دارد مورد پذیرش تفکر دینی است و یا این که برخی قابل قبول و برخی نامشروع هستند؟ پاسخ به این گونه پرسش‌ها رسالت اصلی این نوشتار است که می‌کوشد از منظر منابع اسلامی آن را مورد بررسی قرار دهد و در نهایت با مشخص کردن ترجیحات و خطوط قرمز در باب جمعیت، اصول و سیاست‌های حاکم بر جمعیت را در جمهوری اسلامی استنتاج کند.

بدون تردید انجام این پژوهش بدون همکاری که در دانش‌های اسلامی و جامعه‌شناسی تبحر داشتند میسر نمی‌شد. دکتر سیدحسین شرف الدین، دکتر ابراهیم فتحی و هم چنین آقای احمد نیکزاد کارشناس ارشد جامعه‌شناسی که در نگارش مباحث جمعیت از منظر اقتصادی و اجتماعی به ما کمک شایانی نمودند.

هم چنین بر خود فرض می‌دانم که از جناب آقایان حجج اسلام سید محمد علی ایازی، سید ضیاءرتضوی، دکتر سید حسن اسلامی، دکتر حسین بستان، دکتر کریم خانمحمدی، دکتر لطفی و آقایان دکتر محمد جواد صاحبی، دکتر قاسم جوادی، و دکتر عبدالوهاب فراتی تشکر کنم که ضمن شرکت در جلسات نقد و بررسی مباحث جمعیت، ما را در بهبود و تنقیح بیشتر مطالب کمک کردند. در پایان نیز بر خود فرض می‌دانم که از اعضای محترم کمیته فرهنگی و اجتماعی به ویژه جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای مهریزی که در طول جلسات متعدد کمیته در نقد این پروژه ما را مساعدت نموده، تقدیری ویژه داریم و برای همه‌ی آنان آرزوی سعادت و موفقیت نمایم.

دکتر محمد حسین پوریانی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق

پاییز ۱۳۹۵